

VARGA SÁNDORNÉ dr.
ny. főiskolai docens
Balatonboglár

Farkas Katalin–Varga Sándorné dr. (szerk.): A siker láncszemei*

Zárszó

A boldogság és a siker kulcsa minden életpályán az őszinte, kiegyensúlyozott és megértő magatartás önmagunkkal és másokkal szemben.

(Selye János)

Selye János „Álomtól a felfedezésig” című munkájában saját tudományos pályája bemutatása során – többek között – keresi a boldogság és a siker kulcsát is. Ez a „kulcs” nem más, mint a „megértő magatartás”, amely szinte valamennyi életpályán megnyitja a boldogsághoz vezető utat, így a pedagóguspályán is.

Az utóbbi évtizedekben – a globalizálódó világban – a migráció, a népességmozgás fel erősödésének lehattunk tanúi. Ez a tény újabb lökést adott az interkulturális nevelési-oktatási stratégiák kidolgozásához. Az Európai Unió a maastrichti szerződés 126. cikkelyében fogalmazta meg azt a követelményt, mely szerint a tagországoknak együtt kell működniük az interkulturális oktatás támogatásában, a kulturális és nyelvi sokféleség iskolai megerősítésében. Magyarországon is elkészült az az interkulturális nevelési-oktatási program, amely 2004. szeptember 1-jétől a külföldi állampolgár gyermekek, tanulók befogadását, beilleszkedését és személyiségük fejlesztését kívánja elősegíteni. Az interkulturális program megvalósításában részt vevő pedagógusok tudásukat, felkészültségüket folyamatosan megújítva, gazdagítva – bizonyára nap mint nap – „mérlegre” teszik munkájukat, annak eredményességét, sikerességét. Az interkulturális nevelés-oktatás folyamatában az eredményességet befolyásoló tényezők közül különösen felértékelődik a „megértő magatartás”, a külföldi állampolgárságú tanulók feltétel nélküli elfogadása, megértése, függetlenül attól, hogy milyen nyelven beszélnek, milyen kultúrát képviselnek, milyen szocioökonómiai háttérrel rendelkeznek. A toleráns, empátiás magatartás szükséges, de nem elégséges feltétele a sikernek.

Mi tehát a siker titka? A kérdésre a teljesség igényével nem tudunk és nem is feladunk válaszolni, csupán jelezzük, hogy a választ két forrásból ismerhetjük meg. Gazdag szakirodalma van azoknak a hazai és külföldi pedagóguskutatásoknak, amelyek a pedagógus iskolai hatékonyságát, sikerességét befolyásoló tényezőket vizsgálják. Értékes választ kínál maga a pedagógiai gyakorlat, a praxis is. „A siker láncszemei” című könyv ez utóbbi forrásból táplálkozik. Azok a pedagógusok osztják meg benne velünk egy-egy életút során összegyűjtött pedagógiai tapasztalataikat, akik mindennap átélhették – az olykor felmerülő nehéz-

* A pedagógusok vallomásait, a pályán szerzett tapasztalataikról szóló visszaemlékezéseit gyűjtötte össze és tette közzé a két szerkesztő a jelzett kötetben. A Zárszót teljes terjedelmében közöljük, mert nem csak a tartalom bemutatása, de kitekintés, javaslat és üzenet a ma pedagógusai számára. (A szerkesztő)

ségek, a „göröngyös” út ellenére is – a siker, a boldogság érzését, a sikerélményt, a siker-vágy motiváló hatását. Olyan pedagógusok emlékeznek vissza, akiket a szaktárgyi, a mester-ségbeli tudás mellett hivatás- és gyermekszeretet, empátia, tolerancia, emocionális érzékeny-ség, segítőkészség, az új iránti fogékonyság, lelkiismeretesség, igazságosság, humanizmus, állhatatosság, elkötelezettség, optimizmus, példamutató magatartás, őszinteség, jó koopera-tív képesség jellemez. A kiemelés csak töredéke azoknak a pozitív tulajdonságoknak, ame-lyek alkalmassá tették ezeket a pedagógusokat arra, hogy – a mindenkori társadalom elvárá-sainak megfelelően – egyre „...szélesebbre tárják a tudás ablakát”. Csak remélni tudjuk, hogy a könyv elolvasása után sikerül „összeilleszteni” azokat a „láncszemeket”, amelyeket a szerző megfogalmaz, sokszínű pedagógiai gyakorlat, az egymástól teljesen eltérő életutat bejáró és élethelyzetet megélt tanítók és tanárok alkottak meg, s ez lehetővé teszi a siker titkainak megfjtését.

Kiknek ajánljuk a könyvet? A közoktatásban dolgozó valamennyi pedagógusnak és a pedagóguspályára készülőknek, mindazoknak, akik szívesen tesznek egy időutazást az el-múlt században, elkísérve a közel fél évszázadon át dolgozó pedagógusokat a pályaválasz-tástól a felkészülésen át az „igazi” pedagógussá válás küzdelmes, de élményekben gazdag útján, egészen a nyugállományba vonulásig. Az időutazás alatt – még ha mozaikszerűen is – megismerkedhetnek az adott társadalom oktatási rendszerével, oktatáspolitikájával, pedagó-giájával, a pedagógia elméletével és gyakorlatával. Az elmúlt hat-hét évtizedben nagy válto-zások tanúi lehettünk, szinte minden megváltozott: a társadalom, annak értékrendje, az okta-tási rendszer, az oktatáspolitikai, a pedagógiai gondolkodásmód, a pedagógiai gondolkodásmód, új korszerű célok és feladatok fogalmazódtak meg, adekvát módszerek, eszközrendszerek ke-rültek bevezetésre. Egyetlen dolog azonban nem változott. *A nevelés, az oktatás sikeressé-gének kulcsa továbbra is a pedagógus kezében van.* Ajánljuk tehát a könyvet mindazoknak, akik felgyorsult világunkban fogékonyak és nyitottak az újra, valamint a pedagógiai gyakor-lat által kínált értékes tapasztalatokra, s azokkal önképzés vagy továbbképzés keretében kívánnak megismerkedni.

A visszaemlékezésekből – a közel ötven pedagógus vallomásából, üzeneteiből – egyetlen „közös” üzenetet kívánunk kiemelni: „*Szeressék a gyermekeket*”. A kulcsszó tehát a kötődés, a pedagógus és a tanuló közötti kötődések, illetve a tanuló egymás között kialakuló kötődései. A kötődés főleg bizalomra és szeretetre épül, ezért az interkulturális nevelés-oktatás programjának sikeres megvalósításában is kiemelt szerepet játszhat. Megkönnyítheti az idegen anyanyelvű tanulók beilleszkedését, ha érzik, hogy bizalommal, szeretettel közeledik feléjük a pedagógus. A kötődés, az attitűd, a szeretet motívumainak fontosságát a tanulás eredményessége szempontjából is mind a szakemberek, mind a pedagógusok elismerik. A kérdés csupán az – mint erről a szak-irodalomban olvashatunk –, hogy képes-e a pedagógus mindenkit egyformán szeretni.

A pedagógus szerint igen, mert:

- A gyermekek megérik a feléjük áradó szeretetet, és megtapasztalják a pedagógus igazságszeretetét, mellyel nem tesz különbséget köztük sem társadalmi, családi hely-zet, sem testi vagy szellemi adottságaik nyújtotta előnyeik vagy hátrányaik miatt.
- Mindenkit egyformán kell szeretni, a jókat, a pajkosakat, a „mostoha sorsúakat”, akiknek az iskola, a nevelő megértő magatartása „oázist” jelent.
- Nem a csendes gyermek volt az ideálom, akivel nincs semmi baj, aki nem zavarja az órát, hanem az eleven, csillogó szemű, sokat kérdező, minden után érdeklődő s ezzel néha fárasztó gyerek.”
- Egy élet alatt sokat csalódhatunk, csak a gyermekekben soha! Őket meg lehet „ismer-ni”, „érteni” és „szeretni”.

- Ha a tanulók „megértő” tanárok és osztálytársak köréből kerülnek ki, könnyebben beilleszkednek a társadalomba. A kialakult biztonságérzetük segíti őket abban, hogy új körülmények között is helyt tudjanak állni.
- Oly módon kell szeretni a tanulókat, hogy a pedagógus próbálja magát beleélni az ő összetett helyzetükbe, s próbáljon az ő érzéseikkel gondolkodni, szívükkel érezni.

Nagy József – az előzőekben felvetett kérdéssel kapcsolatban – arra hívja fel a figyelmet, hogy a pedagógusok gyermekszeretete, kötődési hajlamának intenzitása nem lehet azonos minden tanuló iránt, de a pedagógusoknak van lehetőségük arra, hogy személyiségüket alakítsák. Tudatosan és kitaróan erősíteni kell a pedagógusokban azt a meggyőződést, hogy tanulóik – mi kiegészítjük, legyen az külföldi vagy magyar – elsősorban együttérzést, védelmet és támogatást, segítséget várnak tőlük, hogy ezt képesek is megadni, hogy bízhatnak bennük, számíthatnak rájuk, függetlenül attól, hogy kihez milyen szorosan kötődnek, kit mennyire szeretnek.

Nem elegendő azonban, ha csak érzik a tanulók a felőlük áradó bizalmat, szeretetet, de ezt ők nem viszonzozzák. G. Clauss és H. Hiebsch szerint a pedagógus iránti szeretet „aranyhidat” épít a tananyaghoz, és fordítva: a megzavart tanár-tanuló kapcsolatot megnehezíti a sikeres tanulást, sőt meg is gátolja. Az e témakörben végzett vizsgálatok, gyakorlati tapasztalatok is ezt az összefüggést erősítik meg. Ha hiányzik a „híd”, melyen a pedagógus és tanuló egyaránt „átmehet”, több konfliktussal találkozhat a pedagógus. A vizsgálatok sokasága igazolja, hogy a tanulóknak tanuláshoz való viszonyulását (attitűdjét) alapvetően a pedagógus személye, emberi magatartása, órávezetési stílusa, módszertani kultúrája, korszerű szemléletét tükröző tanulás-szervezése, az adott tárgyhoz és tanulóhoz való viszonya döntően befolyásolja. A pedagógusok is hasonlóan ítélik meg a szeretet „kölcsonösségének” szükségességét.

- Szerettem tanítványaimat, és akartam, hogy ők is szeressenek. Nem népszerűségről. Tudtam, hogy csak ilyen légkörben megy jól a munka. A jól végzett munka pedig örömet fakaszt. A szaktárgyaimat is szerették.
- Nagyon szerettem a gyerekeket, mindig tudtam, hogy szeretetet a pedagógus csak csé- rébe kaphat.
- Nehezen jutottam arra a felismerésre, hogy a nevelés mindenható, hogy a tanító és a gyermek szeretetteljes kapcsolata az, amely eredményesebbé teszi az oktatást.
- Mindig boldogság töltött el, amikor láttam tanév közben tanítványaim szeretetét. Együtt tudtam örülni tanítványaim sikereinek, tudtam, hogy ez a közös munkánk eredménye.
- A nevelő személye iránt érzett vonzalom, ragaszkodás motiválja a gyerekeket az órák alatti munkában, az iskolai feladatok elvégzésével járó megterhelés szíves vállalásában, végső soron az örömteli munkavégzésben. Így alakul ki az a derűs, kellemes légkör, mely felejtethetlenné teszi az együtt töltött napokat. A gyermek érzi, hogy kölcsönös a bizalom, tudja, hogy nevelője mindig segítőtársa a nehézségek elhárításában.

A kapcsolatok, a kötődések meghatározó szerepet játszanak a tanulók egymás közötti viszonyrendszerében is. Ezek a személyes kapcsolatok többnyire spontán módon jöhetnek létre, tartalmukra nézve rokonszenvi, ellenszenvi és indifferens, a viszonzottság szempontjából kétoldalú (kölcsonös) vagy egyoldalú, időtartam szerint rövid (változó) és tartós kapcsolatok. A pedagógusoknak a kölcsönös rokonszenvi, baráti, tartós kötődések kialakulását kell elősegíteniük, különösen érvényes ez a külföldi és magyar tanulók kapcsolatára. A kölcsönös, pozitív érzelmekre épülő kapcsolatok – mint már erről szóltunk – erősítik egy-egy osztály, csoport összetartását, kohézióját, és kedvező légkört teremtenek a tanuláshoz. A kapcsolatok, a kötődések csak interakciók során, a tanulók egymás közötti érintkezésének folyamán alakulnak ki.

Ehhez elsősorban a tanórai munka, az alkalmazott kooperatív módszerek, valamint a tanórán kívüli közös „együttes” élményt nyújtó programok színes választéka kínál lehetőséget. Hogy hogyan lehet, illetve lehetett különböző – gyakran nehéz – feltételek között működő iskolákban, 50-60 fős osztályokból erős, összetartó közösségeket formálni, erre a pedagógusok visszaemlékezései adják meg a választ. A könyvből kapunk választ arra is, hogy hogyan válhatnak a szakkörök, a kirándulások, az énekkarok, a színjátszó csoportok, a télapó-, karácsonyi-, az anyák napi rendezvények, a „szemet-lelket gyönyörködtető” tornaünnepélyek és más programok az együttes élmények, a kölcsönös rokonszenv és baráti kapcsolatok kialakulásának forrásaivá.

Talán sohasem volt annyi lehetőség a világ „megismerésére” és „felfedezésére”, mint napjainkban (egyebek között a SOCRATES, COMENIUS, ERASMUS, LINGUA programok révén), akkor, amikor a „nyitott Európa” megteremtéséről, az „Európa-polgárság” szellemének erősítéséről, az iskolázás interkulturális dimenziójának erősítéséről beszélünk, felkészítve tanítványainkat a többkultúrájú és többnyelvű társadalomba való beilleszkedésre és egy alakuló „planetáris” értékrend elfogadására.

A kötetet megjelentette az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet 2009-ben.

DR. NAGY ANDOR
főiskolai magántanár
Eszterházy Károly Főiskola
Eger

Pusztai Gabriella–Rébay Magdolna: In honorem dr. Kozma Tamás professzor

Lehet-e szebb, értékesebb ajándék születésnapra, mint egy ilyen jeles alkalomra megjelent tartalmas és terjedelmes tanulmánykötet tudós szerzők munkáiból? Lehet-e szebben méltatni egy még remélhetőleg sokáig befejezetlen életművet, mint azt *Gaál Botond* tette?

Csupa költői kérdés. Vajon a cím is az? Kié az oktatáskutatás?

Aki ismeri Kozma professzor munkáit, annak nem szokatlan a provokatívnak tűnő cím. Újabb kérdés, mint az előzőekben, de ez esetben nem Kozma Tamás a szerző.

Pusztai Gabriella és Rébay Magdolna – a kötet szerkesztői – szándékukkal „egy sajátos kapcsolatháló-elemzés eredményeit” kívánták demonstrálni. *Kozma Tamás* „széles kapcsolatrendszerét”, több irányú feladatvállalását tükröző kaleidoszkópot” kívántak adni. Akik megismerték a kötetet, állíthatják, sikerrel.

A szerkesztők azokat a szerzőket keresték és találták meg, akik az ünnepelt tudóssal kapcsolatban álltak, állnak. Akiknek tanulmányai összefüggnek Kozma professzor kutatásaival, publikációival. A nevelésszociológia hazai meghatározó személyiségének, a felsőoktatás-kutatás nemzetközileg is elismert alakjának eddigi életművével is összefügg a kötet tartalma, a 26 tanulmány nagyobbik része.

Az első fejezet az időbeli és térbeli dimenziókkal kapcsolatos témákat köti csokorba csupa ismert szerzők munkáiból. A második az ezredfordulós oktatásról szól. A harmadik fejezet